

Tapio Vaherva

Onko kasvatustiede edistynyt?

MÄÄRITELKAAMME EDISTYKSEN TUNTOMERKIT

"Olen pannut merkille aikuiskasvatuksen osakseen saaman kiinnostuksen lisääntymisen ja entistä monipuolisempien, ajankohtaisempien - ja uskaltaisin sanoa - entistä parempien tutkielmien ja tutkimusten tekemisen. On ollut mielenkiintoista todeta, että nuoret tutkijat ja vielä nuoremmat opiskelijat seuraavat hyvin kansainvälistä keskustelua ja tarttuvat ajankohtaisiin aiheisiin...

Yhä edelleenkin on varaa monipuolistaa kysymyksenasetteluja, asetelmia ja menetelmiä. Ja ennen muuta olisi syytä pyrkiä entistä laajempiin, eri tieteenalojen edustajien yhteistyötä edellyttäviin tutkimushankkeisiin."

Keväthankien ollessa paksuimmillaan ja auringon lämmittäessä jo etelärinteitä pidettiin Kainuun Ristijärvellä maaliskuun lopulla 1983 mielenkiintoinen kolmipäiväinen seminaari 'Onko kasvatustiede edistynyt?'. Joukko yleisen kasvatustieteen edustajia oli kokoontunut pohtimaan tätä kysymystä yhdessä muutamien tieteenfilosofien ja -tutkijoiden kanssa.

Yksi mielenkiintoisimmista alustuksista oli professori *Ilkka Niiniluodon* 'Tieteen edistymisen arviointi'. Sain itse sen käsityksen alustuksen ja käytyjen keskustelujen perusteella, että Niiniluoto rakensi kuvan tieteen perusluonteesta ja tehtävistä niin kutsutun tieteellisen realismin mukaan: tiede on todellisuutta koskevan informaation systemaattista tavoittelua. Tiede edistyy, jos siinä saavutetaan sellaisia tuloksia, mitkä sisältävät uutta informaatiota tutkimuksen kohteena olevasta todellisuudesta.

Niiniluoto esitti myös luokituksen, jonka mukaan tieteen edistymisen ongelmaa voidaan tarkastella neljällä tasolla: semanttisella, metodologisella, faktuaalisella ja operatiivisella tarkastelutasolla. Näistä ensimmäinen on seuraavanlaisen kysymyksen muodossa: mitä tieteen edistymisellä tarkoitetaan, mitkä ovat edistymisasteeseen määrittelevät tuntomerkit? Metodologisella tasolla kysytään, miten tieteen edistys tunnustetaan eli millaisia edistymisen indikaattoreita käytetään? Faktuaalinen kysymys koskee sitä, onko tiede edistynyt ja tuleeko se yhä edistymään? Operatiivisella tasolla kysytään, miten ja millaisin toimenpitein tiedettä voidaan parhaiten edistää?

Jostain syystä vuonna 1983 keskusteltiin tavallista enemmän kasvatustieteellisen tutkimuksen tilasta. Silloinen opetusministeriön kansliapäällikkö *Jaakko Numminen* kirjoitti Helsingin Sanomien alakerta-artikkelin 5.11.1983 otsikolla 'Kasvatustieteellinen tutkimuksemme on jäämässä umpioon'. Seuraavassa muutama ote tuosta kirjoituksesta:

"Vastaisuudessa emme voi erottaa koulutuspolitiikkaa ja koulukasvatusta enää muusta kasvatuksesta. Emme voi myöskään enää erottaa lapsuuden ja nuoruuden koulutusvaihetta yhtä selvästi kuin ennen koko aikuisiän jatkuvasta opiskelusta, joka tähtää ammattitaidon ylläpitämiseen ja persoonallisuuden kehittämiseen. ... Olen rojhennut myös väittää, että maamme kasvatustieteellinen tutkimus ei ole kohdistunut riittävässä määrin ajankohtaisiin ja tosiolevaisiin kasvatuksen ja koulutuksen ongelmiin. Hämmästykseni kasvatustieteilijät eivät ole väitteistä pahemmin loukkaantuneet tai niihin reagoineet. Väitteiden esittäjälle on tullut ontto tunne: on kuin olisi huitonut ilmaa kirveellä pimeässä. Se pakottaa

jatkamaan kasvatustieteellisen tutkimuksen tarkastelua. ... Kasvatustieteellisen tutkimuksen suurin puute on, että ammatti-, korkea- ja aikuiskoulutuksen tutkimus on ollut varsin vähäistä, eikä olennaista lisäystä ole nähtävissä."

Tuo yli kymmenen vuotta sitten koetun seminaarin nostalginen muistelo tuli aiheelliseksi, kun aloin pohtia aikuiskasvatuksen tutkimuksen tilaa Suomessa. Itselleni jäi tuosta Ristijärven seminaarista erittäin mieluisa muistikuva ja pitäisin hyvin suotavana, että piakkoin järjestettäisiin uusi vastaavanlainen tilaisuus. Aikuiskasvatuksen edustajat kuin myös erityispedagogiikan edustajat voisivat olla mukana yleisen kasvatustieteen edustajien kanssa, onhan kaikilla samat lähtökohdat. Nuo Jaakko Nummisen esittämät väitteet sopivat myös hyvin yhdeksi lähtökohdaksi arvioitaessa kasvatustieteen ja -tutkimuksen nykytilaa.

Tiedehän on tiedettä nimenomaan siksi, että se edistyy. Tieteellinen tieto on kumuloituvaa ja tieteessä tapahtuu vallankumouksia eli täydellisiä muutoksia käsitteissä, metodeissa ja sisällöissä kuten *George Sarton* on jossain kirjoituksessaan todennut. Mielelläni olisin mukana pohtimassa, millaisia 'vallankumouksia' suomalaisessa aikuiskasvatustieteessä on tapahtunut vaikkapa vuodesta 1946 alkaen, jolloin alan ensimmäinen professorinistuin perustettiin Suomeen ja koko pohjoiseen Eurooppaan!

Kysymys aikuiskasvatustieteen edistymisestä on paljon vaativampi kysymys kuin se, johon tässä kirjoituksessa vastataan. Toimitus on pyytänyt henkilökohtaista, omaan kokemukseen ja näkemykseen perustuvaa arviointia aikuiskasvatustutkimuksesta Suomessa. Vaikka tässä nyt väistänkin otsikon esittämän vaativamman tieteentutkimuksellisen näkökulman, haluan tuota otsikkoa käyttämällä virittää lukijoiden mielenkiinnon tieteemme edistymistä koskevaan syvällisempään keskusteluun. Onhan niin, että käsitys tieteestä rakentuu pitkälti tieteenalalla harjoitettavan tutkimuksen perusteella.

Mielelläni Olisin mukana pohtimassa, millaisia "vallankumouksia" suomalaisessa aikuiskasvatustieteessä on tapahtunut vaikkapa vuodesta 1946 alkaen, jolloin alan ensimmäinen professorinistuin perustettiin Suomeen ja koko pohjoismaiseen Eurooppaan!

Kannanottoja ja toimenpiteitä aikuiskasvatustutkimuksen kehittämiseksi

Jo vuonna 1971 asetettu Aikuiskoulutuskomitea teki esityksiä aikuiskasvatustutkimuksen lisäämisestä ja komitean omasta toimesta käynnistettiin laaja osallistumistutkimus. Vuonna 1980 ilmestyneessä Aikuiskoulutuksen kehittämisen yleissuunnitelmassa sijoitettiin alan tutkimuksen kehittäminen projektin toiseen vaiheeseen. Valtioneuvoston vuonna 1985 asettaman ensimmäisen Aikuiskoulutusneuvoston toimeksiantoon sisältyi tehtävä arvioida ja tukea aikuiskoulutustutkimusta. Jo seuraavana vuonna järjestettiin alan tutkimusta käsittelevä seminaari Tampereella ja vuonna 1987 neuvoston asettama tutkimusjaosto julkisti eräänlaisen aikuiskasvatuksen tutkimuspoliittisen ohjelman. Samana vuonna Suomen Akatemia julisti haettavaksi tutkimusmäärärahat jatkuvan koulutuksen tutkimusohjelmassa ja opetusministeriön alaisen Koulutussuunnittelun neuvottelukunnan tutkimusjaosto valmisteli tutkimusohjelman työelämän ja koulutuksen välisten suhteiden selvittämiseksi vuosina 1987-1992. Aikuiskasvatuksen 1. tutkijatapaaminen organisoitiin vuonna 1989 ja tästä eri tieteenaloja edustavien, aikuiskasvatuksen ja -koulutuksen ongelmista kiinnostuneiden tutkijoiden tapaamisesta on lupaavasti tulossa pysyvä toimintamuoto, jonka keskeiset tulokset on julkaisujen muodossa saatettu laajempaan tietoisuuteen.

Useissa yliopistojen laitoksissa on vuosien kuluessa muotoiltu omia tutkimuspoliittisia ohjelmia, joihin sisältyy myös aikuiskasvatustutkimusta. Kaikista näistä julistuksista ja toimenpiteistä huolimatta aikuiskasvatustutkimuksen osuus kasvatustieteellisestä tutkimuksesta on ollut suhteellisen vähäistä 1980-luvun lopulle saakka, julkisen rahoituksen osalta 4-5 prosenttia kasvatusalalle suuntautuneesta tuesta. Tuosta suhteellisen vähäisestä alan aikaisemmasta tutkimuksesta nousi selkeimmin esille kaksi kiinnostuksen kohdetta: osallistumisen motiivit ja esteet aikuiskoulutuksessa sekä aikuisten opettamisen ja oppimisen ongelmat.

Viime vuosien aikuiskasvatustutkimuksesta

Vaikka toimitus pyysi henkilökohtaista näkemystä alan tutkimuksesta, otan tarkasteluni yhdeksi lähtökohdaksi dokumenttiaineiston. Linda-tietokanta on Suomen korkeakoulujen yhteisluettelo, joka sisältää mm. kaiken Suomessa julkaistun kirjallisuuden. Tästä tietokannasta tehtiin haku UDK-luvuilla ja asiasanoilla vuosien 1990 ja 1995 välillä ilmestyneestä kirjallisuudesta. Lindasta löytyi toistatuhatta viitettä. Suurin osa oli erilaisia muistioita, työryhmäselvityksiä, mietintöjä, muutaman sivun lausuntoja, paikallisia kartoituksia, oppimateriaaleja tms. Lopulliseen tulostukseen valittiin vain 'puhtaat' tutkimukset ja niihin verrattavat julkaisut, joita kertyi kolmisen sataa (tässä yhteydessä kiitokset Jyväskylän yliopiston pääkirjaston kasvatustieteen informaatikolle Anja Aganderille avusta!).

Kävin läpi nuo nimikkeet lyhyine kuvauksineen ja suoritin aineiston karkean luokituksen. Lindan aineisto on sikäli puutteellinen, ettei se sisällä esimerkiksi tieteellisissä aikakauslehdissä julkaistuja artikkeleita. jos halutaan tehdä täydellisempi analyysi, Lindan lisäksi olisi turvauduttava ainakin Kati ja Arto -tietokantoihin. Katista on tulossa näinä päivinä CD-ROM -versio. Artoa on alettu rakentaa vasta vuoden 1994 lopulla. Arto tulee sisältämään noin tuhat nimikettä muodostaen todella kattavan kuvan aikakauslehtiartikkeleista. Arton tiedot tullaan jatkossa syöttämään Kati-rommiin, joten viimeksimainitusta on tulossa todella käyttökelpoinen viitelähteistö.

Valtaosa nyt tehdyssä Linda-ajossa 'haaviin' tarttuneesta aineistosta oli laitosten, virastojen tai vastaavien sarja- ja erillisjulkaisuja. Raporttien otsikot vaihtelivat sisällöllisesti hyvin paljon. Teemoja löytyi itseohjautuvuuden problematiikasta aikuisten kieliopintoihin, monimuoto-opetukseen, jatkokoulutuksen ongelmiin jne. Täydennyskoulutus näyttää nousseen yhdeksi kiinnostuksen kohteeksi, samoin työttömyys. Uutta didaktista ajattelutapaa viestivät tutkimukset, joiden otsikoissa koulutuksen tai opetuksen sijasta puhutaan ohjauksesta.

Viitisenkymmentä julkaisua oli nimikkeen perusteella sijoitettavissa työelämän koulutuksen alueelle ja parikymmentä vapaan sivistystyön luokkaan. Pro graduja oli joukossa nelisenkymmentä, liseniaatintöitä ja väitöskirjoja parikymmentä. Graduissa oli käsitelty hyvin erilaisia aihepiirejä. Varsin moni oli sijoitettavissa vapaan sivistystyön alueelle yhdentoista sijoittuessa työelämän koulutus -luokkaan. Ylemmät opinnäytteet olivat pääosin viimeksimainitussa ryhmässä. Näihin luokituksiin ja koko Linda-aineistoon on kuitenkin suhtauduttava hyvin varauksellisesti, sillä huomasin muutaman sellaisen opinnäytteen puuttuvan aineistosta, jonka tiedän kuuluvan tälle alueelle.

Pitäen mielessä aineiston ja analyysin epätarkkuus voitaneen kuitenkin muutama kommentti esittää havaintojen perusteella. Aikuiskasvatuksen alueelle sijoittuvaa tutkimustyötä tehdään monissa yliopistoissa ja monella tieteenalalla. Kasvatustieteellisten laitosten sarjojen ohella julkaisuja oli mm. sosiologian, sosiaalipolitiikan ja taloustieteen laitoksilta, samoin pro gradu -opinnäytetöiden aiheita valitaan aikuiskasvatuksen alueelta muissakin oppiaineissa kuin kasvatustieteellisissä. Onhan jo hyvin tiedossa, että aikuiskasvatukseen ja -koulutukseen kytkeytyvät monet ongelmat ovat selkeästi monitieteisiä.

Voidaan kuitenkin väittää, että meillä on aivan liian vähän laajoja, monitieteisiä tutkimushankkeita aikuiskasvatuksen ilmiöistä. Nimenomaan työelämän yhä nopeammat muutokset, tekninen kehitys, työttömyys, kilpailun kiristyminen, kansainvälistyminen, tietoliikenteen uudet mahdollisuudet, hierarkkisten johtamismallien mataloitumiset, verkostoitumiset ja vastaavanlaiset ilmiöt kiinnostavat perustellusti monen tieteenalan edustajia.

Onko muutosta havaittavissa?

Valtioneuvoston takavuosina tekemät periaatepäätökset aikuiskoulutuksen kehittämisestä nostivat ammatillisen aikuiskoulutuksen prioriteettiasemaan. Tosin päätöksissä korostettiin, että myös perinteisemmän vapaan sivistystyön kehittämistä edelleen jatketaan. jos päätelmiä Linda-aineiston

perusteella uskaltaa tehdä, tutkimuksellinen mielenkiinto on kohdistunut viime vuosina entistä enemmän työelämän koulutukseen. Sama seikka muuten tuli esiin kesällä 1994 Lahdessa järjestetyssä Esrean konferenssissa: eurooppalaisten tutkijoiden konferenssissa esittelemistä tutkimuspapereista reilut kaksi kolmannesta liittyi työelämän aikuiskoulutukseen tavalla tai toisella. joku esittikin konferenssissa huolensa siitä, että vapaan sivistystyön ilmiöt ja ongelmat ovat jäämässä liian vähälle huomiolle.

Vielä 1986 Tampereella järjestetyssä aikuiskasvatustutkimusta koskeneessa seminaarissa todettiin, että valtaosa silloin tuoreesta tutkimuksesta käsitteli sosiologisesti painottuneena osallistumista vapaan sivistystyön opintotoimintaan ja didaktiselta kannalta opetuksen ja oppimisen ongelmia. Mikäli oikein muistan, valtaosa tuon seminaarin osallistujistakin edusti vapaata sivistystyötä enemmistön ollessa jopa 'kentältä'.

Suomalaisen yliopistotasaisen aikuiskasvatuksen ainut paikka oli 1980-luvun alkuun saakka Tampereen yliopisto, entinen Yhteiskunnallinen korkeakoulu ja *Urpo Harvan* vaikutuksesta 'kansansivistysoppi' heijastui myös pääosan Tampereelta valmistuneiden nuorten tutkijoiden ja opettajien ajatuksissa ja töissä. Tämä suuntaus näkyi pitkään myös tutkintovaatimuksissa. Vapaa sivistystyö ei luonteensa puolesta kiinnostanut kovinkaan paljoa muiden tieteenalojen edustajia. Toki Tampereenkin aikuiskasvatuksen piirissä alettiin tutkia muita kuin vapaan sivistystyön teemoja, tästä on hyvänä esimerkkinä Jukka Tuomiston väitöskirja *Teollisuuden koulutustehtävien kehittyminen* (1986).

Sekä opetus että tutkimus alkoi voimaperäisemmin monipuolistua aikuiskoulutuksen (huom. termi) tullessa Helsingin yliopiston oppiaineeksi 1980-luvun alussa. Työelämän koulutukseen liittyvät monenlaiset ilmiöt alkoivat nousta tutkimuksen kohteiksi. Tästä käy hyvänä esimerkkinä *Urpo Saralan* väitöskirja *Henkilöstökoulutuksen mahdollisuudet teollisuusyrityksen kehittämisessä* (1986). Nimenomaan työelämän ja koulutuksen väliset suhteet ovatkin aluetta, jolla tutkimusten määrä on nopeasti kasvanut ja asialla ovat yhä useamman tieteenalan edustajat.

Kun olen viime vuosien aikana seurannut *Aikuiskasvatus*-lehden artikkeleita, osallistunut valtakunnallisiin tutkijatapaamisiin, arvioinut muutamissa yliopistoissa ylempiä opinnäytetöitä ja ohjannut enenevässä määrin Jyväskylän yliopistossa eriasteisia opinnäytetöitä aikuiskasvatuksesta, olen voinut panna merkille alan osakseen saaman kiinnostuksen lisääntymisen ja entistä monipuolisempien, ajankohtaisempien - ja uskaltaisin sanoa - entistä parempien tutkielmien ja tutkimusten tekemisen. On ollut mielenkiintoista todeta, että nuoret tutkijat ja vielä nuoremmat opiskelijat seuraavat hyvin kansainvälistä keskustelua ja tarttuvat ajankohtaisiin aiheisiin. Tästä ovat esimerkkinä parina viime vuonna ilmestyneet itseohjautuvuutta, monimuoto-opetusta, kokemuksellista oppimista, erilaisia oppimisympäristöjä, verkostoitumista, työn käsitteellistymistä ja muita tuoreita ja samalla myös tärkeitä aiheita käsitelleet tutkimukset ja tutkielmat.

Onneksi löytyy myös 'perinteisemmältä' alueelta hyviä tutkimuksia, näistä kiinnostavana esimerkkinä *Juha Sihvosen* lisensiaatintyö *Onko vapaat sivistystyöt tehty? - Tutkimus kansalaisopistojen sopeutumisesta yhteiskunnallisiin muutoksiin* (Tampereen yliopisto 1993).

Onko edistytty?

Tämä kirjoitukseni on hyvin subjektiivinen kuten edellä valikoimani esimerkitkin osoittavat. Olisikin parempi isommalla joukolla määritellä aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen edistymisen tuntomerkit ja indikaattorit ja tällaiselta pohjalta suorittaa sitten alan tutkimuksen ja opetuksen objektiivisempi arviointi.

En tässä yhteydessä halua tarkemmin arvioida käsiini joutuneiden tutkimusten tieteellistä tasoa, mutta on ollut mukava todeta, että tutkimusteemojen monipuolistuessa myös metodisesta monismista ollaan siirtymässä metodiseen pluralismiin. Tarkoitin tällä mm. sitä, että yhteen aikaan oltiin liian paljon teema-haastattelun ja kyselyn lumoissa. Uusimmissa tutkimuksissa on rohkeasti käytetty myös muita metodeja, elämäkertatutkimusta, kirjallisuutta ja dokumentteja, tilastoja jne. Toki yhä edelleenkin on varaa

monipuolistaa kysymyksenasetteluja, asetelmia ja menetelmiä. ja ennen muuta olisi syytä pyrkiä entistä laajempiin, eri tieteenalojen edustajien yhteistyötä edellyttäviin tutkimushankkeisiin. Monet rahoittajat, Suomen Akatemia, Tekes ja EU-komissio ennen muuta, edellyttävät nykyään todella laajoja yhteishankkeita. Tällaiseen toimintakulttuuriin suomalaisista aikuiskasvatustutkijoista vain muutamalla on ollut toistaiseksi edellytyksiä.

Olisikin parempi isommalla joukolla määritellä aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen edistymisen tuntomerkit ja indikaattorit ja tällaiselta pohjalta suorittaa alan tutkimuksen ja opetuksen objektiivisempi arviointi.

Ulkomaiset kollegat ovat useasti todenneet, että suomalaiset aikuiskasvatustutkijat tutkivat todella tärkeitä asioita. On sääli, että valtaosa näistä hyvistä tutkimuksista raportoidaan vain suomenkielellä. Enää ei kelpaa selitykseksi se, että kasvatustutkimus on kansallista ja kulttuurisidonnaista. Onneksi aivan viime vuosina on alkanut tulla yhä enemmän tavaksi, että lisensiaatintyöt ja varsinkin väitöskirjat laaditaan suoraan vieraskielisinä, useimmiten englanniksi suomenkieliselä lyhennelmällä varustettuina.

Vieras kieli ei tietenkään sellaisenaan takaa parempaa tutkimusta, mutta se mahdollistaa kansainvälisemmän kriittisen keskustelun. Kansainvälistymisen vaade koskee meitä varttuneempiakin tutkijoita. Enpä muista näin yhtäkkiä yhtään suomalaistutkijan artikkelia arvostetussa Adult Education Quarterly -lehdessä!

Löytyy monia alueita, ilmiöitä ja ongelmia, joihin toivoisi aikuiskasvatustutkimuksen jatkossa kohdistuvan. Esimerkiksi ikääntymisen monitahoinen problematiikka, eläkeläisajan mielekäs käyttö, pysyvän suuryöttömyyden haasteet koulutukselle ovat asioita, joihin myös aikuiskasvatustutkimuksen tulisi aikaisempaa enemmän paneutua. Se mitä yleisemminkin kasvatustieteelliseltä tutkimukselta toivoisi, olisi kehitystyön, kokeilun ja tutkimuksen integrointia. Esimerkiksi EU:n sosiaalirahaston tuella ja yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja yritysten kanssa olisi mahdollista kehittää ja kokeilla uudenlaisia tapoja tukea työssä oppimista, mikä teemana on tutkimuksellisesti haastava ja teoreettisesti kiinnostava.

Aikaisempaa rohkeammin tulisi ideoida ja toteuttaa erilaisia innovaatioita, joita interventiotutkimuksin laajasti arvioitaisiin. Yhtenä esimerkkinä itselleni tutusta onnistuneesta hankkeesta mainitsisin avoimeen yliopisto-opetukseen kehitellyn kasvatustieteen monimuoto-opetusjärjestelyn, johon liittyi vankkaa tutkimusta ja joka on johtanut yleistyvään ja vakiintuvaan tapaan toteuttaa avointa opetusta yhä useammassa oppiaineessa. Avoin etäopiskelu (open distance learning) on Euroopan unionin ja eurooppalaisten yliopistojen rehtorien neuvoston kiinnostuksen ja tuen kohteena. Suomessa olisi sekä osaamista että infrastruktuuria kehitellä ja tutkia tätäkin asiaa yhä pitemmälle. Otetaan tavoitteeksi todellinen virtuaaliopetus ja -opiskelu!

Artikkelini alkupuolella lainasin Jaakko Nummisen kriittisiä mainintoja. Kasvatustieteellisen tutkimuksen suurimpana puutteena hän näki sen, että ammatti-, korkea- ja aikuiskoulutuksen tutkimus on ollut vähäistä eikä olennaista lisäystä ole nähtävissä.

Edellä olen osoittanut, joskin subjektiivisen tuntuman perusteella, että aikuiskoulutustutkimus on määrällisesti koko ajan ollut kasvusuunnassa ja tutkimuskohteet ja -tavat ovat monipuolistuneet. Tältä osin selvästi havaittavaa edistymistä on tapahtunut sitten 1980-luvun alkupuolen. Edistymisen vauhti ja riittävyys onkin jo eri asia. Samanlaista edistymistä on nähdäkseni tapahtunut ja tapahtumassa myös Nummisen mainitsemalla kahdella muulla alueella.

Niiniluodon mukaan tiede edistyy, jos siinä saavutetaan sellaisia tuloksia, mitkä sisältävät uutta informaatiota tutkimuksen kohteena olevasta todellisuudesta. Käsitykseni on, että viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana suomalainen aikuiskasvatustutkimus on lisännyt tietoa monista keskeisistä aikuisuuteen liittyvistä ilmiöistä. Tällaisesta tiedon lisäyksestä käyvät hyvin esimerkkeinä artikkelissani mainitsemani tutkimukset.

Lisensiaatti- ja väitöskirja tutkimuksia 1990-luvulla

Lehden toimitus on koonnut Linda-tiedostosta aikuiskasvatuksen lisensiaatti- ja väitöskirjatutkimukset 1990-luvulta. Niiden julkaisemiseen koko maan kattavasti ei kuitenkaan löytynyt tilaa tässä vaiheessa, Tutkimukset on julkaistu maan suurimman yliopiston osalta Seppo Kontiaisen artikkelin liitteenä ja muiden yliopistojen osalta pyrimme tasapuolisuuteen seuraavassa Aikuiskasvatuksen numerossa.